Research Guru
Online Journal of Multidisciplinary Subjects (ISSN : 2349-266X)
UGC Approved Journal No. 63726
Impact Factor:3.021 website: www.researchguru.net
Volume-11,Issue-4,March-2018

આર્થિક સુધારા પછીના વર્ષોમાં ગુજરાત રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં ક્ષેત્રવાર આવેલ પરિવર્તનો

તપન જે. ભટ્ટ

પીએચડી સ્કોલર અર્થશાસ્ત્ર, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સીટી **ઈ-મેઈલ:-** tapanbhatt21@yahoo.com

સારાંશ

પ્રસ્તુત લેખ આર્થિક સુધારા પછી ગુજરાત રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં આવેલ પરિવર્તનો તથા રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર, દ્વિતિય ક્ષેત્ર અને સેવા ક્ષેત્રના હિસ્સામાં કેવા અને કેટલા પ્રમાણમાં પરિવર્તનો આવ્યા છે તે જાણવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. સુધારા પછીના વર્ષો ૧૯૯૩-૯૪ થી ૨૦૧૫-૧૬ સુધીના વર્ષ દરમ્યાન રાજ્યનું ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન કેટલું રહ્યું તથા તે વર્ષો દરમ્યાન રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં ક્ષેત્રવાર ચિત્ર કેવું રહ્યું તે દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

ચાવીરૂપ શબ્દો:- ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન, પ્રાથમિક ક્ષેત્ર, દ્વિતીય ક્ષેત્ર, સેવા ક્ષેત્ર

કોઈપણ દેશના અર્થતંત્રના મુખ્યત્વે ત્રણ ક્ષેત્રો પ્રાથમિક ક્ષેત્ર, દ્વિતિય ક્ષેત્ર અને સેવા ક્ષેત્રને પાયાના ગણવામાં આવે છે. ભારતમાં આઝાદી બાદથી એવું અનુભવવામાં આવે છે કે રાષ્ટ્રીય આવકમાં ખેતી ક્ષેત્રનો હિસ્સો ઘટતો જણાય છે. મેન્યુફેક્ચરીંગની વાત કરીએ તો છેલ્લા થોડા વર્ષોમાં તેનો હિસ્સો પણ ઘટતો જોવ મળે છે. ગુજરાત રાજ્યમાં જોઈએ તો પ્રાથમિક અને દ્વિતિય ક્ષેત્રે અન્ય રાજ્યોની સરખામણીએ સારો દેખાવ કર્યો છે. ગુજરાત રાજ્યને આર્થિક સુધારા પહેલાથી જ વેપારમાં આગળ પડતું રાજ્ય ગણવામાં આવે છે.

રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનને સામાન્ય રીતે રાજ્યની આવક તરીકે ઓળખવામાં

આવે છે તે રાજ્યની ભૌગોલિક હદમાં ચોક્કસ સમયગાળા માટે ઉત્પાદિત ચીજવસ્તુઓ અને સેવાઓનું નાણાકીય સ્વરૂપે માપ દર્શાવે છે. અર્થતંત્રની વૃદ્ધિને માપવા અને તેમાં થતા માળખાકીય પરિવર્તનનો અભ્યાસ કરવા વપરાતો આ અગત્યનો નિર્દેશક છે.

ગુજરાત રાજ્યમાં આર્થિક સુધારા પછી રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં કેવા પરિવર્તનો આવ્યા અને સાથે સાથે રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં ક્ષેત્રવાર ફાળો કેટલો રહ્યો તથા રાજ્યની આવકમાં ક્ષેત્રીય રૂપાંતરો કેટલા પ્રમાણમાં થયા તે જાણવાનો પ્રયત્ન અહી કરવામાં આવ્યો છે.

Table-1 ઔદ્યોગિક જૂથ મુજબ ચાલુ ભાવે રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં ક્ષેત્રવાર ફાળો

	પ્રાથમિક ક્ષેત્ર	દ્વિતીય ક્ષેત્ર	સેવા ક્ષેત્ર
1993-94	12525	17595	19074
1994-95	18237	22757	22630
1995-96	16418	28994	26770
1996-97	22593	33919	29902
1997-98	21709	36943	34314
1998-99	24931	40857	39655
1999-00	20456	43079	46326
2000-01	19098	41123	48263
2001-02	23196	44886	53444
2002-03	25695	53420	62419
2003-04	34958	63101	70021
2004-05	34742	73300	81076
2005-06	50431	90907	103398
2006-07	58413	105692	119588
2007-08	66770	122837	139678
2008-09	68506	137575	161831
2009-10	77232	170522	183508
2010-11	114244	184770	222505
2011-12	125870	223417	202633
2012-13	122328	280748	242079
2013-14 (P)	150664	302408	268011
2014-15 (P)	158872	330235	302204
2015-16 (Q)	165098	364213	334455

(P) કામચલાઉ, (Q) ઝડપી અંદાજો

પ્રાપ્તિસ્થાન:- સામાજિક-આર્થિક સમીક્ષા, ગુજરાત રાજ્ય, ૨૦૦૦-૦૧, ૨૦૦૫-૦૬, ૨૦૦૮-૦૯, ૨૦૧૧-૧૨, ૨૦૧૪-૧૫ અને ૨૦૧૬-૧૭.

વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ માં રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર ૧૨૫૨૫ કરોડ રૂપિયા, દ્વિતીય ક્ષેત્ર ૧૭૫૯૫ કરોડ રૂપિયા અને સેવા ક્ષેત્ર ૧૯૦૭૪ કરોડ રૂપિયા હિસ્સો હતો. વર્ષ ૧૯૯૫-૯૬ માં રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર ૧૬૪૧૮ કરોડ રૂપિયા, દ્વિતીય ક્ષેત્ર ૨૮૯૯૪ કરોડ રૂપિયા અને સેવા ક્ષેત્ર ૨૬૭૭૦ કરોડ રૂપિયા હિસ્સો હતો. વર્ષ ૨૦૦૧-૦૨ માં રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર ૨૩૧૯૬ કરોડ રૂપિયા, દ્વિતીય ક્ષેત્ર ૪૪૮૮૬ કરોડ રૂપિયા અને સેવા ક્ષેત્ર ૫૩૪૪૪ કરોડ રૂપિયા હિસ્સો હતો. વર્ષ ૨૦૦૫-૦૬ માં રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર ૫૦૪૩૧ કરોડ રૂપિયા, દ્વિતીય ક્ષેત્ર ૯૦૯૦૭ કરોડ રૂપિયા અને સેવા ક્ષેત્ર ૧૦૩૩૯૮ કરોડ રૂપિયા હિસ્સો હતો.

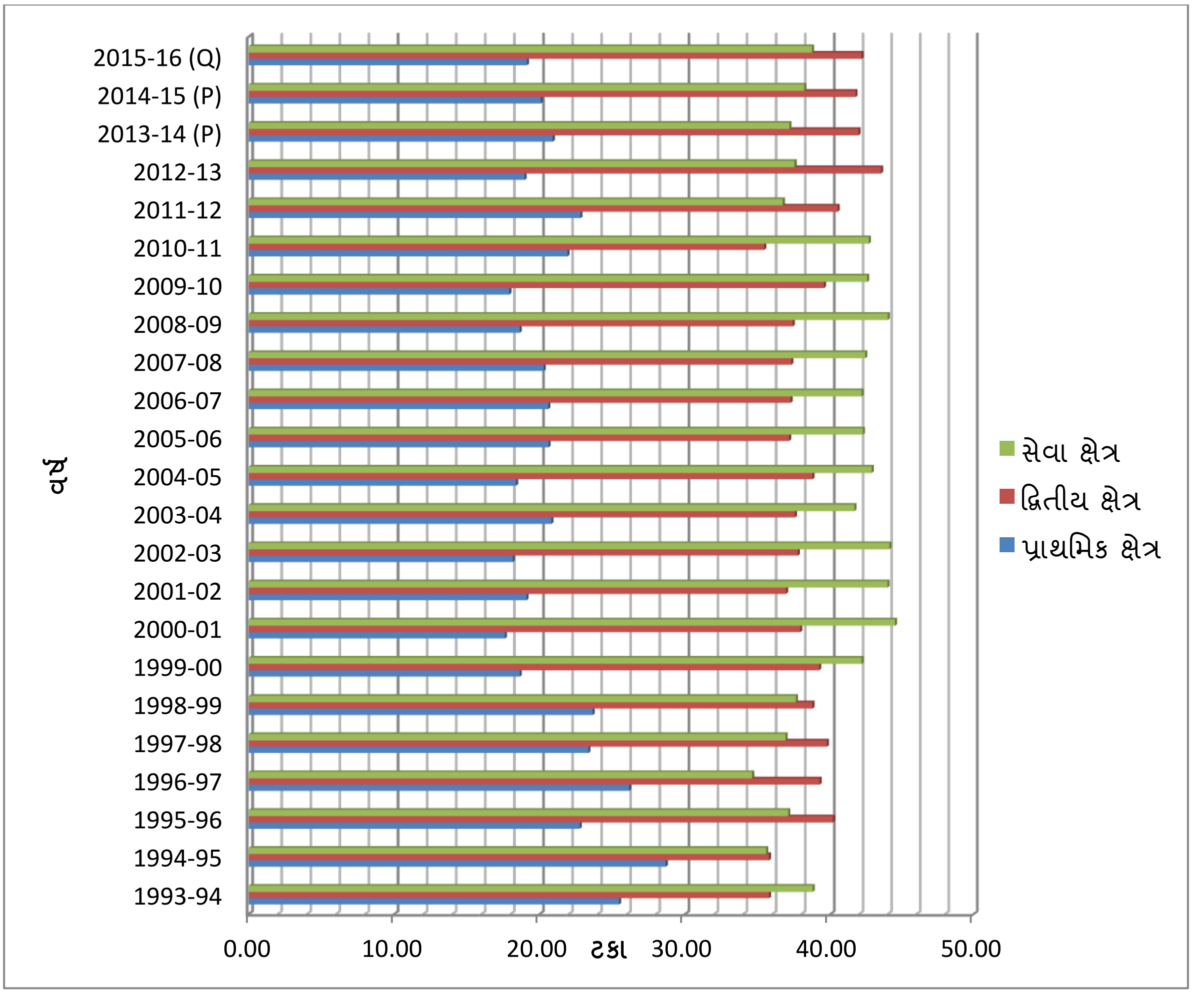

વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ માં રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર ૧૧૪૨૪૪ કરોડ રૂપિયા, દ્વિતીય ક્ષેત્ર ૧૮૪૭૭૦ કરોડ રૂપિયા અને સેવા ક્ષેત્ર ૨૨૨૫૦૫ કરોડ રૂપિયા હિસ્સો હતો. વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ માં રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક ક્ષેત્ર ૧૬૫૦૯૮ કરોડ રૂપિયા, દ્વિતીય ક્ષેત્ર ૩૬૪૨૧૩ કરોડ રૂપિયા અને સેવા ક્ષેત્ર ૩૩૪૪૫૫ કરોડ રૂપિયા હિસ્સો હતો.

Table-2 ચાલુ ભાવે રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન

	રાજ્યનું કુલ એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન	આગળના વર્ષમાં ફેરફાર	આગળના વર્ષમાં ટકાવારી ફેરફાર
1993-94	49194	-	-
1994-95	63624	14430	29.33285
1995-96	72182	8558	13.4509
1996-97	86414	14232	19.71683
1997-98	92966	6552	7.582105
1998-99	105443	12477	13.42104
1999-00	109861	4418	4.189941
2000-01	108484	-1377	-1.253402
2001-02	121525	13041	12.02113
2002-03	141534	20009	16.46492
2003-04	168080	26546	18.75592
2004-05	189118	21038	12.51666
2005-06	244736	55618	29.40915
2006-07	283693	38957	15.91797
2007-08	329285	45592	16.07089
2008-09	367912	38627	11.73057
2009-10	431262	63350	17.21879
2010-11	521519	90257	20.92858
2011-12	551921	30402	5.82951
2012-13	645155	93234	16.89263
2013-14 (P)	721083	75928	11.76895
2014-15 (P)	791311	70228	9.739239
2015-16 (Q)	863766	72455	9.156324

(P) કામચલાઉ, (Q) ઝડપી અંદાજો

પ્રાપ્તિસ્થાન:- સામાજિક-આર્થિક સમીક્ષા, ગુજરાત રાજ્ય, ૨૦૦૦-૦૧, ૨૦૦૫-૦૬, ૨૦૦૮-૦૯, ૨૦૧૧-૧૨, ૨૦૧૪-૧૫ અને ૨૦૧૬-૧૭.

વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ માં રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૪૯૧૯૪ કરોડ રૂપિયા હતું. જે વર્ષ ૧૯૯૫-૯૬ માં રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૭૨૧૮૨ કરોડ રૂપિયા થયું. વર્ષ ૨૦૦૧-૦૨ માં રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૧૨૧૫૨૫ કરોડ રૂપિયા હતું. જે વર્ષ ૨૦૦૫-૦૬ માં રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૨૪૪૭૩૬ કરોડ રૂપિયા થયું.

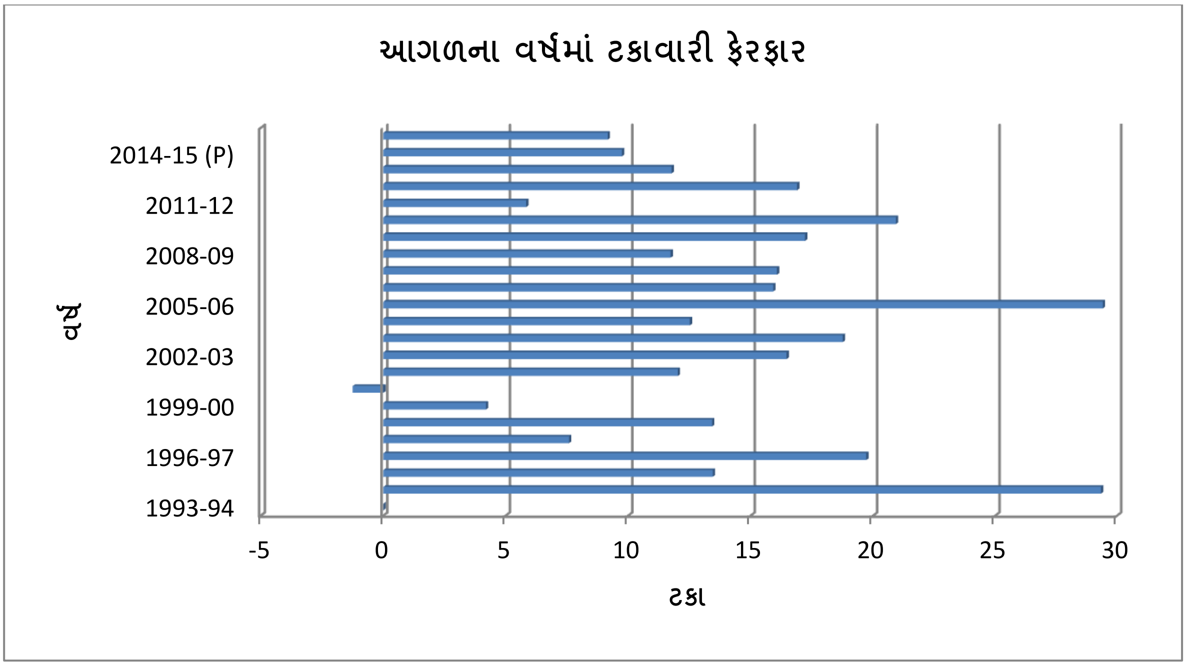

વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ માં રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૫૨૧૫૧૯ કરોડ રૂપિયા હતું. જે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ માં રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૮૬૩૭૬૬ કરોડ રૂપિયા થયું.

રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં આગળના વર્ષની સરખામણીએ તફાવત સૌથી વધુ વર્ષ ૨૦૧૨-૧૩ માં ૯૩૨૩૪ કરોડ રૂપિયાનો જોવા મળ્યો અને સૌથી ઓછો વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧ માં -૧૩૭૭ કરોડ રૂપિયા જોવા મળ્યો.

Table-3 ઔદ્યોગિક જૂથ મુજબ ચાલુ ભાવે રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન-ત્રિવાર્ષિક ચલિત સરેરાશ

	પ્રાથમિક ક્ષેત્ર	દ્વિતીય ક્ષેત્ર	સેવા ક્ષેત્ર	રાજ્યનું કુલ એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન
1993-94 to 1995-96	15726.67	23115.33	22824.67	61666.67
1994-95 to 1996-97	19082.67	28556.67	26434.00	74073.33
1995-96 to 1997-98	20240.00	33285.33	30328.67	83854.00
1996-97 to 1998-99	23077.67	37239.67	34623.67	94941.00
1997-98 to 1999-00	22365.33	40293.00	40098.33	102756.67
1998-99 to 2000-01	21495.00	41686.33	44748.00	107929.33
1999-00 to 2001-02	20916.67	43029.33	49344.33	113290.00
2000-01 to 2002-03	22663.00	46476.33	54708.67	123847.67
2001-02 to 2003-04	27949.67	53802.33	61961.33	143713.00
2002-03 to 2004-05	31798.33	63273.67	71172.00	166244.00
2003-04 to 2005-06	40043.67	75769.33	84831.67	200644.67
2004-05 to 2006-07	47862.00	89966.33	101354.00	239182.33
2005-06 to 2007-08	58538.00	106478.67	120888.00	285904.67
2006-07 to 2008-09	64563.00	122034.67	140365.67	326963.33
2007-08 to 2009-10	70836.00	143644.67	161672.33	376153.00
2008-09 to 2010-11	86660.67	164289.00	189281.33	440231.00
2009-10 to 2011-12	105782.00	192903.00	202882.00	501567.33
2010-11 to 2010-13	120814.00	229645.00	222405.67	572865.00
2011-12 to 2013-14	132954.00	268857.67	237574.33	639386.33
2012-13 to 2014-15	143954.67	304463.67	270764.67	719183.00
2013-14 to 2015-16	158211.33	332285.33	301556.67	792053.33

પ્રાથમિક ક્ષેત્રની ત્રિવાર્ષિક ચલિત સરેરાશ સૌથી વધુ વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪ થી ૨૦૧૫-૧૬ માં ૧૫૮૨૧૧.33 જોવા મળી, જયારે સૌથી ઓછી વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ થી ૧૯૯૫-૯૬ માં ૧૫૭૨૬.૬૭ જોવા મળી.

દ્વિતીય ક્ષેત્રની ત્રિવાર્ષિક ચલિત સરેરાશ સૌથી વધુ વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪ થી ૨૦૧૫-૧૬ માં 33૨૨૮૫.33 જોવા મળી, જયારે સૌથી ઓછી વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ થી ૧૯૯૫-૯૬ માં ૨3૧૧૫.33 જોવા મળી.

સેવા ક્ષેત્રની ત્રિવાર્ષિક ચલિત સરેરાશ સૌથી વધુ વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪ થી ૨૦૧૫-૧૬ માં 3૦૧૫૫૬.૬૭ જોવા મળી, જયારે સૌથી ઓછી વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ થી ૧૯૯૫-૯૬ માં ૨૨૮૨૪.૬૭ જોવા મળી.

રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનની ત્રિવાર્ષિક ચલિત સરેરાશ સૌથી વધુ વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪ થી ૨૦૧૫-૧૬ માં ૭૯૨૦૫૩.૩૩ જોવા મળી, જયારે સૌથી ઓછી વર્ષ ૧૯૯૩-૯૪ થી ૧૯૯૫-૯૬ માં ૬૧૬૬૬.૬૭ જોવા મળી.

Bibliography

Hirway Indira, S. A. (2014). *Growth or Development: Which Way is Gujarat Going.* New Delhi: Oxford University Press.

Oza, I. S. *Gujarat ek Sarvaiyu.* Ahmadabad: Navbharat Prakashanmandir.

Statistics, D. o. (2000-01 to 2016-17). *Socio Economic review, Gujarat state.* Gandhinagar: Government of Gujarat.

હાથી, ત. (૨૦૦૫). *ગુજરાતનું અર્થકારણ.* રાજકોટ, ગુજરાત: અંબાણી બુક ડિસ્ટ્રીબ્યુટર્સ.